

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ

УДК 502 – 630*64

А. БОБКО,
кандидат сільськогосподарських наук

ЛІСІВНИЦТВО І ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЛЯМИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено викладені у статті професора І. Синякевича (“Економіка України” № 1, 2012, с. 61–68) питання національної політики у лісовому господарстві України та державного лісівництва. Доведено необхідність, насамперед, ідентифікувати як самі об’єкти господарювання в лісівництві, так і мету його здійснення, розглядати шляхи реформування галузі на ринкових засадах і на основі спеціальних механізмів ціноутворення, пов’язаних з вирощуванням лісу (деревини) та лісокористуванням.

Стаття професора, доктора економічних наук І. Синякевича “Національна політика в лісовому господарстві у контексті глобальних екологічних загроз”¹ є, на мій погляд, заклик до її обговорення широким науковим співтовариством і громадськістю. Наміри похвальні. Тому, не зупиняючись на висвітленні позитивних аспектів цієї статті, відзначимо лише її окремі слабкі та дискусійні, на нашу думку, сторони.

“Земля” чи “ліс” – що є об’єктом праці й державної політики?

Політика – це, в першу чергу, загальний напрям дій щодо досягнення певної мети. Для її реалізації необхідно визначити сам об’єкт політичних інтересів, його стан і найближчу мету. У нашому випадку це земля, земельні ділянки лісогосподарського призначення як природний ресурс.

Земельним кодексом України (далі – ЗК) (ст. 19) встановлено облікову категорію “землі лісогосподарського призначення” (далі – ЗЛГП) за аналогією з обліковою категорією “землі сільськогосподарського призначення” (далі – ЗСГП). І це цілком виправдано, оскільки “лісівництво в Україні є галуззю рослинництва, а не галуззю використання лісових ресурсів, галуззю аграрного виробництва”². Для здійснення лісівництва об’єктами праці та економічних відносин між власником природних ресурсів і землекористувачами є земельні ділянки. Здається, все зрозуміло і досить просто – використання ЗСГП і ЗЛГП апіорі має проводитися на принципово спільних економічних засадах, однією з яких є “невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами ... своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею”. Це саме стосується того, що “...використання землі в Україні є платним” (ЗК, ст. 5 і 206). Втім, схожість між ЗСГП і ЗЛГП залишається тільки за назвами, не дістаючи відображення у складі Державного земельного кадастру України (далі – ДЗК). Так, за ДЗК на 1 січня

¹ Див.: “Економіка України” № 1, 2012, с. 61–68.

² Див.: Фурдик О. І., Шершун М. Х. Земля як природний ресурс – найважливіший об’єкт у виробництві сільськогосподарської і лісогосподарської продукції. “Вісник аграрної науки” № 8, 2011, с. 5–9.

2011 р., по Україні “ліси та інші лісовкриті площі” (далі – ЛЛВП) становили 10,6 млн. га, або 18,3% площі її суші. Показника “лісистість” ДЗК не містить. Немає його і у Стандартній статистичній класифікації землекористування Європейської Економічної Комісії ООН.

Несхожість між ЗСГП і ЗЛГП закладено в Земельному кодексі України. Якщо як ЗСГП визначаються ті землі, що “**надані** для виробництва сільськогосподарської продукції та розміщення відповідних об’єктів інфраструктури” (ст. 22), то до ЗЛГП **належать** землі “для потреб лісового господарства” (ст. 55). Легко помітити суттєву відмінність: перші з них підвладні повноваженням органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а другі підвладні державі. Якщо повноваження на здійснення права власності або постійного користування на ЗСГП надано органам державної влади та органам місцевого самоврядування (далі – органи місцевої влади) за Конституцією України (ст. 13), то стосовно до ЗЛГП збережено визначення з постанови РНК від 5 квітня 1918 р. (без посилання на неї!) (“Усі ліси не складають власність ні сіл, ні повітів, ні губерній, ні областей, являють собою загальнодержавний фонд і ні в якому разі не можуть підлягати будь-якому поділу і розподілу ні між громадянами, ні між господарствами”), підписаної ще В. Ульяновим (Леніним)³. Ще й досі у публічних виступах науковців і посадових осіб широко вживається термін “землі лісового фонду” замість “землі лісогощподарського призначення”. Тим часом І. Синякевич розглядає як об’єкт економічних відносин ліси, що є відверто хибним. Науковці мали б вести мову про використання землі для здійснення лісівництва, порівнюючи його показники з відповідними досягненнями сусідніх країн, з оцінками стану цієї галузі та прогнозуванням її розвитку, як ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” досліджує економічну інформацію у межах економіки держави⁴.

Реформування форм власності та організації діяльності у лісовому господарстві

На відміну від стану ЗСГП і розвитку аграрного виробництва⁵, економічні показники стану й розвитку лісівництва в Україні, а також переведення його на ринкові засади зовсім не висвітлюються. На жаль, проблемні питання економіки землекористування у лісівництві України, висвітлені раніше⁶, залишилися поза увагою І. Синякевича. Можливо, дещо з того він зміг би прокоментувати або заперечити у своїй праці для конструктивного діалогу. Натомість професор на перший план виводить нібито важливі для економіки фактори, що перешкоджають реформуванню у лісівництві: *“Національна політика і реформування лісового господарства України дадуть хороші результати тоді, коли будуть спрямовані на усунення самовільних рубок, які завдають не лише значної економічної шкоди лісовому комплексу, але й призводять до послаблення екологічних і соціальних функцій лісових*

³ Див.: Декреты Советской власти. М., Госполитиздат, 1959. Том II (17 марта – 10 июля 1918 г.), с. 55.

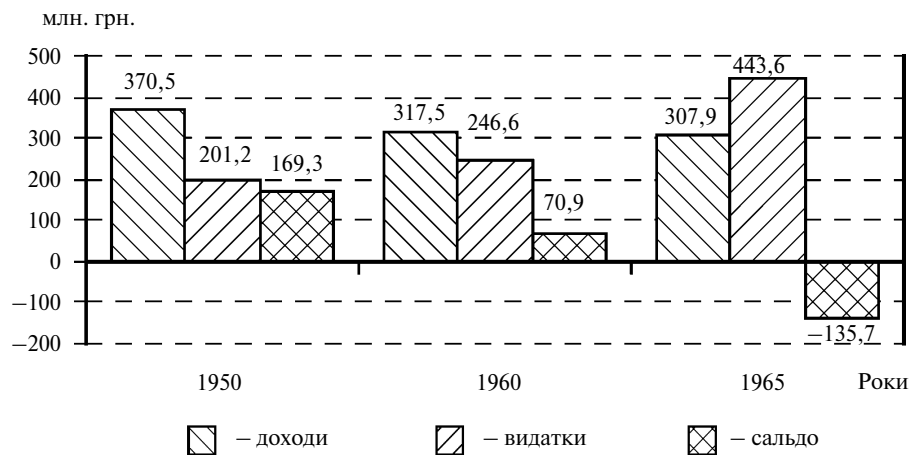
⁴ Див.: “Куда и с кем?”. Еженедельник “2000” № 51 від 23–29 грудня 2011 р.

⁵ Див.: П р и с я ж н ю к М. В., З у б е ц ь М. В., С а б л у к П. Т. та ін. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку). К., ННЦ ІАЕ, 2011, 1008 с.

⁶ Див.: Б о б к о А. Економічні аспекти землекористування у лісівництві України та шляхи його вдосконалення. “Економіка України” № 11, 2010, с. 14–25.

екосистем”⁷ (с. 61). При цьому він повідомляє, що по Україні обсяги самовільних рубок у 2008 р. “становили 20,1 тис. м³, що на 2,2 тис. м³ більше, ніж у 2007 р. Протягом 2003–2007 рр. обсяги самовільних рубок ... постійно зменшувалися” (с. 61). Врахуємо також, що, за Державним лісовим кадастром України 1996 р., щорічний приріст сягнув 35 млн. м³ на рік. Отже, ті “самовільні рубки” – це лише соті частки процента, що, на нашу думку, не завдають лісовому комплексу значної шкоди, не спричиняючи послаблення екологічних і соціальних функцій лісових екосистем. Такий вплив справляють інші фактори.

Заходи щодо реформування користування ЗЛГП, проголошені Верховною Радою України у Земельній реформі (1990 р.), так і не були проведені. Лісівництво та лісокористування залишаються “вінегретом”, без відокремлення їх одне від одного. Історично до 50-х років минулого століття у колишньому СРСР вони були окремими та відповідали своєму змісту: лісівництво – аграрне виробництво, лісокористування – промислове. І головне – у межах колишнього СРСР доходи від лісового господарства перевищували видатки на нього (рис. 1)⁸, з властивими їм механізмами обчислення найважливіших економічних показників (у тому числі доходів, видатків, собівартості продукції, рентабельності та ін.).

Рис. 1. Порівняння доходів від лісового господарства колишнього СРСР з видатками на нього

Надалі, після об’єднання в Україні лісівництва та лісокористування (1959 р.), економічна ситуація з використанням ЗЛГП випала з-під контролю органів державної влади. Фінансування лісівництва стало дотаційним, а в ринкових умовах, до того ж, постійно зростаючою мірою. Так, Законом України “Про Державний бюджет України на 2011 рік” валові доходи було визначено у розмірі 86947 тис. грн., а видатки тільки по Держлісагентству України (далі – ДЛА) – відповідно, 650635 тис. грн. Хоча впродовж року суму видатків було ще збільшено на 100 млн. грн., все ж їх окупність становила лише 13,4%. За питомими показниками виходить: доходи – 12,33, а видатки – 92,3 грн./га. І це – при тому, що державна полі-

⁷ Тут і далі курсивом наведено висловлювання за джерелом: “Економіка України” № 1, 2012, с. 61–68.

⁸ Див.: Лесное хозяйство СССР за 50 лет (1917–1967). М., “Лесная промышленность”, 1967, с. 238.

тика повинна, як мінімум, урівноважити видатки з доходами, для чого необхідно визначитися з об'єктами еколого-економічних відносин.

Земельна реформа вимагає переходу до ідентифікованої економічної відповідальності за використання усіх земель (у тому числі й ЗЛГП), “створення умов для рівноправного розвитку всіх форм господарювання на землі, формування багатоукладної економіки”⁹. Це можуть бути суб'єкти господарювання різних форм власності, але виключно з ідентифікованою відповідальністю за результати використання ЗЛГП тільки перед місцевими органами влади.

Щодо форм власності, то у статті професора вони зводяться до питання власності на ліси, а не на ЗЛГП (замість землі). Не шукаючи при цьому шляхів реформування лісівництва з урахуванням конституційних повноважень органів місцевої влади, він констатує знеособлене: “для політиків залишається відкритим питання, яка форма власності на ліси в Україні має бути основною” (с. 62).

Професор далі зауважує: “Досвід ведення лісового господарства в Європі показує, що в більшості європейських країн переважають приватні ліси, але разом з ними успішно функціонують і державні”¹⁰ (с. 63). Водночас він доходить висновку, “що державна форма власності на ліси є доцільною і потрібною” (с. 63). Не будемо полегшувати з приводу форм власності. Зазначимо лише, що пропозиції українських науковців (у тому числі й автора нашої статті) ніяк не пов'язувалися з обов'язковістю приватизації ЗЛГП та їх передання у власність приватним особам. Важливішим є об'єкт власності: ліс чи земля?

Висновок І. Синякевича про доцільність і необхідність для України державної форми власності на “ліси” передбачається, ймовірно, з тим самим економічно аморфним “лісовим господарством” і з чинним порядком фінансування заходів лісівництва (видатків) за рахунок коштів державного бюджету, а також з привласненням головної продукції цієї галузі (деревини, лісових матеріалів та їх переробки) “постійними лісокористувачами”, що встановлено Лісовим кодексом України (ст. 19).

Як підкреслює академік НААН О. Фурдичко, “...у лісівництві об'єктами природних ресурсів є земля, а також променева енергія Сонця. Головними у лісогосподарській діяльності є вирощування деревини та її реалізація. Користування дугорядними і побічними лісовими ресурсами, надання послуг з рекреації і мисливства, формування захисних та природотворчих функцій ... є супутніми завданнями лісівництв”¹¹. Зрозуміло, на право власності або постійного користування має надаватися земля, адже ліс (деревина та інші споживні вартості та споживчі властивості) є тільки результатом господарювання. Природних і нічийних лісів в Україні вже давно не існує (прошу не розуміти це так, ніби я заперечую наявність деревостанів, які відновилися природним шляхом). В українському лісовому законодавстві термін “ліс” має суттєво інший зміст порівняно з європейським¹².

⁹ Про земельну реформу. Постанова Верховної Ради Української РСР від 18 грудня 1990 р. № 563. Із змінами (<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>).

¹⁰ В Європі “ліс – земельна власність”, тому правомірно говорити не про ліси, а про землеволодіння для здійснення лісівництва (див.: Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia, Japan and New Zealand. New York and Geneva, United Nations, 2000. Appendix I, p. 386).

¹¹ Фурдичко О. Питання економіки землекористування в сільському та лісовому господарстві: стан, проблеми, шляхи їх вирішення. “Економіка України” № 8, 2011, с. 71.

¹² Див.: Global Forest Resources. Assessment 2010 (<http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf>).

Співпраця з міжнародними науковими організаціями

Професор повідомляє: *“Навіть тривала співпраця Державного комітету лісового господарства України з шведськими економістами не привела до істотних зрушень у сфері управління економічною діяльністю. ...Державний комітет лісового господарства продовжує залишатися організацією – розпорядником фінансових ресурсів”* (с. 65). При цьому він зовсім не згадує про винятково важливі висновки та пропозиції Міжвідомчої аналітично-консультативної ради (МАКР) з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин за редакцією академіка НАН України І. Юхновського, де вказано: *“Система господарювання в українських лісах є не-ефективною, внаслідок чого держава, як власник лісових ресурсів, несе збитки”*¹³. Запропоновано також *“відокремлення функцій лісового господарства від функцій лісової промисловості”*¹⁴. При цьому варто підкреслити, що цитовану працю МАКР виконано українськими дослідниками.

Як відомо, згаданий І. Синякевичем шведський науковець М. Нордберг, керівник Шведсько-українського проекту з лісового господарства, маючи можливість ознайомитися з працями інших українських науковців, зазначив: *“Більш чіткого поділу функцій було б досягнуто, якби були враховані внесені впродовж періоду вивчення проекту декількома відомими науковцями України пропозиції щодо менеджменту в лісовому секторі”* (див., наприклад: Furdichko, 1992; Dyachenko, 1995; Bobko, 1999)¹⁵. Він наводить також інші праці, де питання лісівництва в Україні розглядалися з позицій ідентифікованого господарювання на землі¹⁶. У згаданій праці про основи лісового менеджменту у сусідній Польщі було зазначено, що *«“державні ліси” діють на засадах фінансової самостійності, покривають видатки на свою діяльність з власних доходів»*¹⁷.

Проблема полягає у різному розумінні терміна “державне регулювання” та змісту його імплементації. Відповідні механізми державного регулювання господарської діяльності та економіки, передбачені системою нормативно-правових актів України (державне замовлення, державне завдання, ліцензування, стандартизація та ін.), давно відомі. Питання в іншому. Підприємницькі структури лісівництва й лісокористування є не сумісними в одній юридичній особі. Саме тому почали стрімко зростати обсяги вилучення деревини шляхом так званих “рубок проміжного користування”. Простіше кажучи, суб’єкти господарювання добилися легітимності неправомірного вилучення деревини для виробництва лісових матеріалів з лісових екосистем без сплати її вартості державі.

Отже, реформування в українському лісівництві має включати належне розмежування об’єктів праці для здійснення лісівництва і лісокористування.

Інструменти економічної політики у лісовому господарстві

Погодимось умовно із звичним визначенням “лісове господарство”, яке вживається у згаданій статті. Хоча насправді лісове господарство (лісгосп) – це суб’єкт

¹³ Лісове господарство України: Проблеми та перспективи. К., Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, 2003, с. 58.

¹⁴ Див.: там же, с. 155.

¹⁵ Див.: Nordberg M. Ukraine reforms ... 1990–2000 (http://www.uvm.edu/giee/ateliers/ukraine/en/wp-content/uploads/Ukraine_reforms_in_forest_policy.pdf).

¹⁶ Див.: Bobko A. Шляхи підвищення інтенсифікації лісової економіки. “Лісовий журнал” № 4, 1994, с. 30–34.

¹⁷ Лісове господарство України: Проблеми та перспективи, с. 167.

підприємницької діяльності – землекористувач. Тільки в такому значенні “лісгосп” набирає ідентифікованого змісту та еколого-економічної відповідальності за раціональне й повне використання природного ресурсу “земля”. І це аж ніяк не пов’язано з визначенням права власності або постійного користування на земельні угіддя. Має йтися про економічні обов’язки лісгоспів перед державою (підкреслимо – в особі органів державної влади та органів місцевого самоврядування!) за надані їм повноваження використовувати земельні угіддя на платній основі.

У сусідній Польщі зберігається переважно державна форма власності (близько 80%) на ліси. Але при цьому господарювання в галузі здійснюється на засадах, визначених Законом про ліси від 29 вересня 1991 р. У його ст. 3 записано, що “Ліс у розумінні Закону – ЗЕМЛЯ”, а стягнення земельного податку (ренти) зовсім не пов’язується з кількістю вилученої деревини, а залежить лише від розподілу лісових земель у межах лісоутворюючих порід за класами бонітету (ст. 64.1). Крім того, у Польщі запроваджено статистичну звітність про розміри ринкових цін на провідні лісові матеріали (лісоматеріали), яка публікується їх ЦСУ в “Офіційному віснику Головного статистичного управління Республіки Польща” і слугує основою для обчислення розміру земельного податку (ренти). Отже, базою для обчислення земельного податку (ренти) за використання лісових земель є розподіл їх за класами бонітету в межах головних лісових порід, а також ринкові ціни на провідні лісові матеріали хвойних порід. На цьому і будується податкова політика.

Таким чином, для України розмір земельного податку (ренти) можна визначити за формулою:

$$P_{зем} = S_{ЛЗ} \cdot 0,200 \cdot P_{ц},$$

де $P_{зем}$ – обчислений розмір земельного податку (ренти) (грн.); $S_{ЛЗ}$ – площа лісових земель як основний показник для обчислення земельного податку (ренти) з урахуванням розподілу їх за головними лісовими породами і класами бонітету (умовні га); 0,200 – грошовий еквівалент плати за кожне півріччя користування земельними угіддями ($m^3/га$); $P_{ц}$ – середня ціна продажу лісових матеріалів пиловної деревини, що публікується в “Офіційному віснику Головного статистичного управління Республіки Польща” за попередній звітний період (грн./ m^3).

Згідно з існуючою практикою, в Україні надходження до бюджету збору за так зване “спеціальне використання лісових ресурсів” (далі – СВЛР) не визначаються Податковим кодексом України як плата за землю, а їх обчислення здійснюється, на відміну від Польщі, Міністерством фінансів України на основі подання відповідних пропозицій Мінагрополітики України, ДЛА і Міноборони України із знеособленим посиленням: “відповідно до положень Лісового кодексу України”.

Податковим кодексом України встановлено: “Платниками збору є лісокористувачі,.. які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу... або відповідно до умов договору довгострокового тимчасового користування лісами”¹⁸. Причому зовсім не вказано, що то плата за використання лісових земель. До того ж цей документ передбачає необхідність поділу

¹⁸ Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>).

деревини у стані росту (технічний термін – “на пні”) за розмірами деревини, з її поділом на обліково-оціночні категорії (ст. 331.1) (табл.).

Фрагмент таблиці для обчислення розміру збору за СВЛР згідно із ст. 331.1 Податкового кодексу України (головна порода – сосна)

Порода	Розряди такс	Ставка за 1 щільний м ³ деревини (грн.)			
		ділової (без кори)			дров'яної (з корою)
		великої	середньої	дрібної	
Сосна	1-й	70,33	44,98	17,30	1,78
	2-й	49,98	32,13	12,49	1,37
	3-й	40,34	25,98	10,02	1,10
	4-й	30,34	19,28	7,41	0,82
	5-й	19,99	12,85	4,94	0,55

Відхилення від норм чинного податкового законодавства спричиняє значні економічні втрати та екологічні порушення. За розрахунками ДЛА надходжень збору за СВЛР на 2012–2014 рр., по його підприємствах передбачається “кількість деревини, яка відпускається на пні”, обсягом 6859,7 тис. м³, у тому числі ділової – 4014,4 тис. м³ (це – для лісоматеріалів великих, середніх і дрібних) і дров'яної – 2711 тис. м³ (це – деревина на паливо); по Львівській області відповідні показники становлять 498,6 тис. м³, 236,8 тис. м³ і 250,4 тис. м³. Це не прості цифри. В них відображено бізнес-політику, адже розмір збору за СВЛР – не що інше, як плата за деревину, що підлягає продажу у стані росту (“кореневі ціни” – є такий вислів).

Ще у ХІХ ст. наш великий співвітчизник В. Даль писав, що “наука до лісу не ходить”. Те саме, певно, відбувається і в українському лісівництві. Так, за офіційним обліком по підприємствах ДЛА (загальна площа лісових земель – близько 6,5 млн. га), питомий середньорічний приріст стовбурової деревини сягає 4 м³/га, а по Львівській області – 4,4 м³/га. При цьому шановний професор зовсім не торкається, наприклад, таких еколого-економічних показників лісівництва на території Львівської області, як площа лісових екосистем (га); загальний і питомий приріст стовбурової деревини (тис. м³ і м³/га); загальний і питомий доход (тис. грн. і грн./га лісових земель); видатки бюджету на ведення лісового господарства та їх окупність надходженнями (тис. грн. і %); частка щорічного вилучення деревини шляхом рубок головного і проміжного користування (%). Найпростіший і, звичайно, найдоступніший розрахунок обсягів вилучення деревини шляхом рубок головного користування на 2012 р. по підприємствах ДЛА дозволяє передбачити їх у розмірі 1,06 м³/га (або 26,5% її середньорічного приросту), а по Львівській області – відповідно, 1,09 м³/га і 25,5%, що є вкрай незадовільним.

Важливим є економічний зріз. Наприклад, за 2011 р. ціна необроблених лісових матеріалів на експорт (група 4403 ЗЕД) становила 77,99 дол./м³, або у переведенні у гривні (умовно 1 дол. = 8 грн.) – 623,92 грн./м³. Отже, для суспільних інтересів має значення, яка частка з того доходу надходить власникові землі. Фахівці знають, що необроблені лісові матеріали виробляються з так званої “ділової деревини, що відпускається (вірніше – продається лісозаготівельникам) на пні”. За повідомленням ДЛА, на 2012 р. відповідні надходження по його підприємствах

передбачено у розмірі 162227,6 тис. грн. ($4014,4 \text{ тис. м}^3 \cdot 40,41 \text{ грн./м}^3$), або 25,01 грн./м³ ділової деревини, а по Львівській області – відповідно, 9413,4 тис. грн. і 20,53 грн./м³ ділової деревини, при зазначеній ціні ($623,92 \text{ грн./м}^3$) на зовнішньому ринку. Виходить, що частка доходу власника землі по цій категорії продажу на експорт “сягне” по Україні 4,02, а по Львівській області – 3,29%.

Дослідження більш ефективних розрахунків кореневих цін на деревину успішно здійснюється в тому ж НЛТУ (Львів), вченими якого обґрунтовано природу і необхідність удосконалення кореневих платежів, а також вхідні дані для їх обчислення, серед яких, зокрема, середня нормативна ціна 1 м³ деревної породи; нормативна собівартість круглих лісових матеріалів; основний і оборотний капітал для освоєння 1 м³ лісоматеріалів певної породи¹⁹.

Але наукова праця реально відкриває шлях до запровадження економічних механізмів господарювання на ринкових засадах у лісівництві та лісокористуванні. Проте ДЛА не виконує своїх функцій з пошуку ефективних шляхів визначення розмірів кореневої плати за вилучення деревини з лісових екосистем. Безперечно, по лісгоспах вона була б різною навіть у межах однієї області, тоді як сьогодні, наприклад, по всьому Карпатському регіону розміри збору за СВЛР обчислюються за одними й тими самими цінами, що встановлені Податковим кодексом України.

Щодо інструментів державної політики у лісівництві України, то слід чітко вказати, що вони є і визначаються рядом нормативно-правових актів земельного, природоохоронного, податкового і лісового законодавств. Інша справа – наявність на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою країни відповідних органів державного управління і кадрів, здатних належно їх реалізувати і постійно розробляти заходи щодо їх поліпшення, – починаючи з ідентифікованих землекористувачів і закінчуючи суб'єктами адміністративно-територіального поділу країни. По тій самій Львівській області, станом на 1 січня 2010 р., розподіл земельних ресурсів за їх функціональним призначенням є достатньо врівноваженим і сприятливим для здійснення ефективного лісівництва на основі самоокупності та прибутковості виробничої діяльності в галузі (рис. 2)²⁰.

Адже частка ЛПВП у загальній площі суші по Львівській області становить 32,5%, а по Україні – 18,3% [ДЗК, табл. 30]. Як відомо, ЗСГП у більшості своїй розпайовано або надано у власність або у постійне користування різним структурам АПК області та фізичним особам.

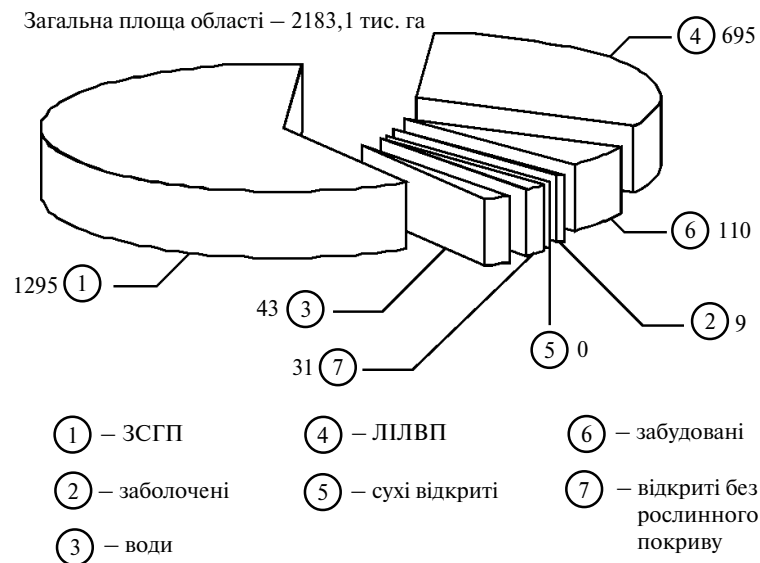
На наш погляд, одним з інструментів зміни економічної політики повинні стати зміни у територіальному управлінні лісовим господарством. Серйозні економічні конфлікти, про які йдеться у статті І. Синякевича, виникають тому, що в тій самій Львівській області лісгоспи домінують над районними органами влади. Шість лісгоспів діють у межах трьох адміністративних районів, чотири – у чотирьох, тощо. Те саме спостерігається і в інших областях. На нашу думку, необхідно перейти до формування лісгоспів тільки у межах районів. Адже свого часу, в 50-ті роки минулого століття, в Україні налічувалося декілька міжобласних управлінь лісового господарства, які було розумно ліквідовано, а натомість такі управління

¹⁹ Див.: Х о л я в к а В. З. Коренева плата за деревину: інструмент лісової політики і екологізації лісового сектора економіки. Монографія. Львів, “Піраміда”, 2005, 240 с.

²⁰ За ДЗК на 1 січня 2010 р.

створено в кожній з областей – незалежно від наявних у них площ лісових земель і площ, вкритих лісовою рослинністю.

Рис. 2. Розподіл земельних ресурсів Львівської області за станом і функціональним призначенням

Утворення лісгоспів у межах кожного з районів стане важливим кроком на шляху від колишньої централізованої системи управління у вітчизняному лісогосподарському виробництві, що зберігається з часів проголошення Україною державної незалежності, до ідентифікації економічної та екологічної відповідальності землекористувачів, тобто тих самих лісгоспів. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здобудуть покладені на них Конституцією України повноваження здійснювати “від імені Українського народу права власника” (ст. 13). У випадку розпорошення ЗЛГП між лісгоспами (у яких до того ж офіси та реєстрація нерідко знаходяться на території інших адміністративно-територіальних утворень) втрачається належна система ідентифікованого адміністративного управління і державного регулювання.

З точки зору екологічного стану лісових екосистем і агроландшафтів, районні органи державної влади та органи місцевого самоврядування отримають зведену інформацію про стан лісових екосистем і лісонасаджень меліоративного призначення, що є необхідною для визначення та реалізації заходів щодо їх удосконалення, реконструкції та створення нових з метою запобігання розвитку вітрової та водної ерозій ґрунтів з урахуванням конкретних природно-кліматичних умов і стану захисних лісонасаджень.

Врешті-решт, за прикладом сусідньої Польщі, було б створено умови для наповнення місцевих бюджетів шляхом обчислення та стягнення податкових платежів за користування лісовими землями без прив’язки їх до обсягів вилучення деревини за мало кому зрозумілими механізмами стягнення збору за так зване “СВЛР”, а також для “прозорого” і в повному обсягу продажу лісових матеріалів на ринкових умовах.

Висновки

1. Національна політика України в лісовому господарстві повинна відповідати державній політиці у розвитку економічної конкуренції та обмеженні монополізму у господарській діяльності (див. ст. 3 Закону України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 р. із змінами та доповненнями), з урахуванням постанови Верховної Ради України “Про земельну реформу” у складі здійснення економічної реформи в Україні (1990 р.).

2. Державна регуляторна політика також має спрямовуватися на вдосконалення правового регулювання економічних відносин між суб'єктами господарювання, що визначено Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11 вересня 1993 р. із змінами і не потребує перегляду, оскільки лісівництво не є винятком.

3. Обмеження можливостей “корумпованих злочинних угруповань”, “які здійснюють несанкціоновані рубки деревостанів і використовують деревину за тіньовими схемами”, дійсно є важливим, але має слабе відношення до лісової політики, оскільки стосується виключно тіньової реалізації лісових матеріалів – продукції лісопромислових структур.

4. Удосконалення механізмів організаційно-адміністративного надання ЗЛГП суб'єктам лісогосподарського виробництва має прийти у повну відповідність з повноваженнями районних органів влади за рахунок створення в межах кожного із суб'єктів адміністративно-територіального поділу країни суб'єктів лісогосподарського виробництва, їм підконтрольних.

5. Вирішальним кроком лісової політики держави має стати відокремлення лісокористування як промислового виробництва від лісівництва як складової аграрного сектора економіки. І в такий спосіб ми, врешті-решт, зможемо повністю відмовитися від радянського “усі ліси є державною власністю і не підлягають поділу та розподілу”.

Отже, щодо об'єкта державної політики у лісівництві ми чітко визначились і пропонуємо своє бачення для дискурсу. Що ж до визначень і обчислення найголовніших еколого-економічних показників стану й використання земельних ресурсів у галузі лісівництва, то це тема іншого змісту.

Стаття надійшла до редакції 15 лютого 2012 р.
